

Posudek na habilitační práci Mgr. Jindřicha Marka Ph.D.

„Václav Koranda mladší. Utrakvistický administrátor a literát“

V roce 2017 jsem pro nakladatelství Lidové noviny napsal pozitivní posudek na práci Jindřicha Marka *Václav Koranda mladší. Utrakvistický administrátor mezi úřadem a literaturou*. V roce 2021 píši shodou okolností posudek na již vydanou knihu Jindřicha Marka *Václav Koranda mladší. Utrakvistický administrátor a literát*, předloženou v rámci habilitačního řízení na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně v oboru Pomocné vědy historické.

Nutně zde nejprve zopakují, že uchopení církevních poměrů v českých zemích doby jagellonské se stále zakládá valně na klasických dílech Františka Palackého, Rudolfa Urbánka, Winfrieda Eberharda, Josefa Macka, Petra Čorneje a nejnověji i Zdeňka V. Davida či Petra Voita. Pomineme-li několik prací z dějin Jednoty bratrské a rovněž drobnější díla týkající se tzv. českého humanismu, nenalezneme v okruhu českého utrakvismu této doby mnoho knižních děl, jež by monograficky pojednaly, byť jen o jedné z významnějších postav. Výjimkou tak zůstává citovaná práce Jindřicha Marka, který si zvolil náročné téma v podobě vypsání života a díla administrátora církve podobojí mistra Václava Korandy ml.

Samotnému Korandovi byla sice již dříve věnována poměrně značná pozornost, z jeho pozůstalosti byla také vydána řada textů a patřičná péče byla věnována také jeho knihovně. V šíři Markova záběru však starší práce zůstávají pouhými torzy a fakticky prolegomeny k teprve nyní řečenému.

Samotnou Markovu práci tvoří soubor pěti více méně samostatných bloků, logicky stavěných a na několika místech doplněných patřičnými přílohami. První oddíl nese název „Písemná kultura poděbradského a jagellonského věku a Václav Koranda.“ Druhý „Životní dráha Václava Korandy mladšího.“ Třetí „V čele církevní správy“, k němuž přiléhá příloha č. 1: „Soupis úředních písemností dochovaných jako makulatura v Korandových knihách“. Čtvrtý „Polemika proti papeži a českým katolíkům.“ Pátý „Polemika proti radikální reformaci“. A

závěrečný pátý oddíl „Korandova knihovna“ s přílohami č. 2 a 3: „Přehled dochovaných svazků z Korandovy knihovny“ a „Dodatky k soupisům Korandovy knihovny“.

Vyjmenované oddíly knihy komplexně pojednávají Korandův život a jeho literární, knižní i úřední pozůstalost, formálně se pak pohybují mezi historií, kodikologií a knihovědou, v mnohém poukazují na interdisciplinární zaměření autora i k jeho obeznámenosti s metodami a výsledky různých přístupů k ústřední postavě této práce. Samotné zařazení předložené práce do oblasti pomocných věd historických je však zcela patřičné a v podstatě vychází z dlouholeté autorovy praxe i jeho vlastního odborného školení a zaměření.

Úvod spolu s první oddílem lze chápat jako seznámení čtenáře s problematikou, jíž se autor bude následně věnovat. Vzhledem k obsahu práce je zde upozorněno především na často přehlíženou problematiku písemné kultury na přelomu středověku a raného novověku. S tím můžeme jen souhlasit, protože v daném období byla u nás dosud věnována pozornost především kultuře vizuální, v širším rámci kultuře hmotné, pročež dosavadní bádání se opíralo především o práce historiků umění a nebralo v potaz také další složky kultury jako celku.

Druhý oddíl, věnovaný cele životu Václava Korandy ml. je v tomto případě prvním komplexním biogramem (životopisem?) dané postavy, který zohledňuje a kriticky hodnotí jak veškerou dosavadní relevantní literaturu, tak i výsledky samostatné badatelské činnosti autora této monografie. Významné je v tomto případě hypotetické, ale uvěřitelné zařazení počátku Korandovy činnosti do kontextu úřední praxe. Vyzdvihnout lze rovněž korandovský příspěvek k dějinám pražské univerzity, jejímž dějinám v dané době se věnovalo dosud jen minimum badatelů (v poslední době např. František Šmahel či Jiří Pešek). Ač jejich pohled však pouze vymezoval obrysy, Markovi se naopak podařilo ilustrovat na osudech jedné konkrétní osoby osudy univerzitní instituce jako takové mnohem barvitěji a čtenářsky příznivě.

Třetí oddíl do jisté míry souvisí s oddílem předchozím. Proč, pozná pozorný čtenář okamžitě. Dějinám církevní správy v době poděbradské a jagellonské se v posledních desetiletích věnovala pouze Noemi Rejchrtová, Josef Macek a Blanka Zilynská. Jedním konkrétním představitelem církevní správy, nota bene administrátorem, tedy nejvyšším správcem církve podobojí se však dosud nikdo naplno a v takové šíři jako Marek nevěnoval. Jeho pohledu samozřejmě významně vypomohla precisní a kritická práce s dosud jen povrchně známými zlomky konsistoře podobojí z doby Korandových aktivit. Významně se na něm však podepsal i Markův nálezný řád dalších zlomků korandovských akt a jejich pečlivé zpracování, jež je tak

cennou, protože novou, badatelsky přínosnou a patřičně připojenou přílohou Markovy monografie. Za zmínku zde však stojí rovněž autorovo vypsání části osudů italského biskupa Augustina Luciani v Čechách, jejichž monografické zpracování zůstává podnes významným badatelským desideratem.

Dva následující oddíly líčí Václava Korandu ml. jako polemika a apologetu ve službách tradiční rokycanovské linky českého utrakvismu. Proto Koranda čelí na jedné straně příslušníkům římské církve, proto čelí na straně druhé českým bratřím a členům menších utrakvistických sekt, které autor zařazuje společně s Josefem Mackem mezi stoupence tzv. radikální reformace. Z mého pohledu sice Mackem rozšířený a Markem převzatý termín „radikální reformace“ nevystihuje patřičně rysy radikálního sektářského utrakvismu s vazbami na starší radikální husitství, v rámci současné historické diskuse je však nosný a vcelku srozumitelný. V rámci „katolické“ protiřímské polemiky lze na Korandově literární pozůstalosti ilustrovat jeho vazbu na teologické spory doby poděbradské, které byly v jeho osobě přeneseny do následující doby polských králů na českém trůně. Markův následný popis Korandových a korandovských polemik s Jednotou bratrskou, mikulášenci a dalšími sektáři také významně rozšiřuje obzor, dosud ovlivněný hlavně průkopnickým dílem Jaroslava Golla z konce 19. století, na něž kriticky dosud nikdo fakticky nenavázal.

Závěrečný oddíl věnovaný Korandově knihovně a jeho vztahu k písemnictví, literatuře a knihám samotným, je asi nejvíc ovlivněn dosavadním bádáním, které si pozoruhodné Korandovy knihovny již několikrát všimlo. Pomineme-li však fakt, že Marek ve své práci významně rozšířil počet svazků (o celkem 10), které Koranda vlastnil a velkou pozornost upřel také k přípiskům, kterými Koranda své knihy doplnil (rovněž zmíněno v předchozích kapitolách), lze v tomto případě hovořit o historicky první studii na dané téma, která nepřestává na pouhém bibliografickém výčtu, ale zpracovaný materiál nejen domýšlí, ale také interpretuje v celkovém kontextu výsledků dosavadního bádání a ve srovnání s dalšími knihovnami podobného rázu.

Kromě výše zmíněných příloh autor svou práci doplnil také v knize roztroušenou obrazovou přílohou, sestávající z fotografií příslušných rukopisů a starých tisků i jedné mapy (s. 55). Pokud v prvním případě lze hovořit o standartním doplňku odborné monografie, věnované interpretaci rukopisů a starých tisků, v případě mapového zobrazení jde opět o první významný příspěvek budoucímu a spíše v nedohlednu se nacházejícímu mapovému zpracování dějin české reformace. Předložená mapa totiž lépe, než sám text seznamuje s rozsahem vlivu pražského utrakvistického centra na přelomu 15. století a 16. století s

přesahem. Její platnost také jen stěží popřou budoucí studie, jimiž bude možné rozsah utrakvistické správy v daném pramenném rámci nově ilustrovat.

Předloženou práci Jindřicha Marka jsem mnohokrát chválil a nelze než jí poučeně doporučit k dalšímu jednání v rámci habilitačního řízení. Jelikož se sám zabývám mladším jagellonským obdobím (1500–1526), které v církevních otázkách navazovalo či reagovalo na dobu a činnost Václava Korandy ml., vnímám subjektivně tuto práci jako jeden z nejvýznamnějších posledních příspěvků k dané době a k danému tématu. Hluboce si vážím poctivé a pečlivé práce autora předkládané monografie, je mi i při mé vlastní práci významným zdrojem poučení.

Naopak objektivně je Markova práce významným příspěvkem k dějinám knižní kultury, obohacuje naše znalosti o dějinách církve podobojí i pražské univerzity a ovšem zůstává rovněž vzorem toho, jak zalidnit období, v němž se jen několika málo významným jedincům podařilo proniknout v širší, byť zatím převážně jen odborné povědomí (např. Viktorin ze Všehrd, Řehoř Hrubý z Jelení a Mikuláš Konáč z Hodíškova).

Kritické poznámky k práci jsem předával autorovi již v době, kdy svou práci chystal do tisku. Nad nyní předloženou knihou mohu jako církevní historik a teolog podotknout, že pozitivistický přístup autora činí z práce samé kriticky precizní dílo, přesto témata, která by mne a nejen mne zajímala, jsou připomínána často pouze evidenčně a k jejich rozboru se autor nedostává, takže obsah sám v širším kontextu pouze naznačí. Příkladem řečeného může být absence důkladného rozboru Korandova tzv. muzejního manuálu (s. 218, č. 24) – podle samotného autora – „Korandova vlastního teologického slovníku“, resp. „sbírky citátů z církevních autorit k různým otázkám“ (tamtéž). Právě rozbor řečeného rukopisu by totiž dle mého názoru již letmou evidencí položek „pro et contra“ jasně odhalil Korandovy teologické a církevně-politické pozice, jejichž rozpracování se objevuje v jiných jeho dílech. Na druhou stranu chápu, že taková práce na svého zpracovatele nejspíš ještě čeká a k Markovu obrazu života a díla Václava Korandy ml. se možná formálně ani nehodí.

I tak si však dovoluji Markovo dílo označit za významný multioborový příspěvek, který dle mého soudu nemá v současnosti obdoby, protože do jisté míry vytváří konkrétní vzor práce, věnované postavě či postávám dějin přelomu středověku a raného novověku. Jeho zařazení do sféry pomocných věd historických je zcela adekvátní. A zajímavým způsobem rovněž dokumentuje autorovo badatelské rozkročení mezi kodikologií a knihovědou, resp. knižní kulturou, mezi historií a teologií i mezi narací a katalogem.

Upřímně doufám, že předložená monografie jako habilitační práce bude kladně přijata hodnotící komisí a přispěje k zdárnému završení celého habilitačního řízení kolegy Jindřich Marka.

V Praze dne 10. 7. 2021

doc. Ota Halama Th.D.
Evangelická teologická fakulta UK
katedra církevních dějin